

Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe w Polsce: diagnoza oraz propozycje w zakresie regulacji i nadzoru

[Streszczenie oraz Wnioski i zalecenia końcowe] ¹

STRESZCZENIE

- 1. Nowa ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych przekazuje nadzór nad SKOK-ami Komisji Nadzoru Finansowego, nadzorującej inne instytucje finansowe w Polsce.** Obecnie SKOK-i działają na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych. Na podstawie art. 33-35 Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa (KSKOK) odpowiedzialna jest za regulację i nadzorowanie działalności SKOK-ów. Nowa ustawa nie weszła jednak jeszcze w życie - została skierowana do Trybunału Konstytucyjnego, a data wydania orzeczenia nie jest ustalona. Ustawa wejdzie w życie w terminie 90 dni od decyzji Trybunału potwierdzającej jej zgodność z Konstytucją.
- 2. Podobnie jak w większości krajów, aktywa SKOK-ów stanowią łącznie niewielki procent całości aktywów sektora finansowego.** W Polsce odsetek całkowitych aktywów SKOK-ów w odniesieniu do PKB jest niewielki, ale w 2009 r. wzrósł do 0,9% z poniżej 0,5%. PKB w 2005 r. Sześćdziesiąt jeden działających w Polsce SKOK-ów świadczy usługi dużej grupie drobnych deponentów, szacowanej na ponad 2,1 miliona w połowie 2010 r., w liczącym 38 milionów mieszkańców kraju. Od czasu powstania pierwszego SKOK-u w 1992 r. sektor ten znacząco się rozwinął.
- 3. Mimo stosunkowo niewielkich aktywów SKOK-ów w relacji do PKB istnieje konieczność objęcia ich regulacjami i nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego.** Obecny system nadzoru wewnętrznego wydaje się już nieadekwatny, z uwagi na wielkość systemu kas oszczędnościowo-kredytowych, nieunikniony konflikt interesów między KSKOK a zrzeszonymi w niej SKOK-ami oraz rosnące znaczenie systemowe SKOK-ów dla całego sektora bankowego. Ponadto fakt, że globalny kryzys finansowy nie wyhamował wzrostu aktywów SKOK-ów, co stało się kosztem niższych kapitałów i stabilności finansowej, dowodzi, że obecny model nadzoru wydaje się być nieodpowiedni do dalszego sprawowania swojej roli. Hierarchiczny model nadzoru przewidziany w nowej ustawie zakłada, że KNF będzie pełnić rolę głównego organu nadzoru, a KSKOK będzie jej podlegać, co zapewni efektywniejsze uregulowanie i nadzorowanie SKOK-ów, tym samym zwiększając stabilność systemu. Uregulowania prawne i nadzór zwiększają zaufanie do systemu, minimalizując ryzyko, iż dana instytucja finansowa stanie się źródłem "zakażenia", chroniąc jednocześnie oszczędności osób fizycznych.

---

¹ Całość raportu *Credit Unions in Poland: Diagnostic and Proposals on Regulation and Supervision*, December 2010, dostępna na stronie www.worldbank.org

4. Niniejszy raport zawiera informacje, dotyczące funkcjonowania SKOK-ów w Polsce, analizę nowych ram regulacyjnych i nadzorczych przewidzianych w nowej ustawie, jak również zalecenia związane z jej wdrożeniem. Rekomendacje oparte są na doświadczeniach innych krajów. Główne ustalenia i zalecenia, dotyczące różnych obszarów zostały podsumowane w następujący sposób.

5. Rola KSKOK i KNF w zakresie regulacji oraz nadzoru musi być jasno zdefiniowana w ustawie i odpowiednich aktach wykonawczych. Proponowana zmiana zakłada, że KSKOK będzie kontrolować działalność SKOK-ów, a KNF będzie odpowiedzialna za nadzór, jednakże regulacje powinny być bardziej precyzyjne, co do zakresu obowiązków i zadań każdej z tych instytucji.

6. Nowa ustawa powinna opierać się na szczegółowym zestawie przepisów, pozwalających na stworzenie standardów ostrożnościowych i nieostrożnościowych. Rozporządzenia powinny regulować specyficzne, techniczne problemy, które nie znajdują się w ustawie. Najważniejsze regulacje powinny obejmować: minimalne standardy licencjonowania SKOK-ów, adekwatność kapitałową, rezerwy na straty oraz zasady utrzymywania płynności. Ponadto, regulacje powinny uwzględnić takie obszary jak: zarządzanie aktywami i pasywami, inwestycje, zaciąganie zobowiązań, oszczędności i udziały, kredyty, naruszenia prawne, rachunkowość i audyt oraz struktura zarządcza SKOK-ów.

7. SKOK-i powinny mieć dostęp do państwowego systemu gwarantowanych depozytów. Jeżeli możliwa jest przynależność do takiego systemu, SKOK-i powinny móc z niej skorzystać. Obecnie depozyty ubezpieczane są przez towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych, jednak ilość jego środków jest ograniczona w porównaniu do systemu ochrony depozytów gwarantowanego przez państwo.

8. Należy wprowadzić minimalne współczynniki adekwatności kapitałowej dla SKOK-ów. Obecnie średni poziom tego współczynnika wynosi ok. 3%, podczas gdy nowa ustawa wprowadza minimalny próg w wysokości 5%. Obydwie wartości plasują się znacznie poniżej międzynarodowych standardów, zalecających utrzymywanie współczynnika kapitałów na poziomie co najmniej 8%. W celu zwiększenia stabilności poszczególnych kas oraz całego systemu należy zachęcić SKOK-i do zwiększenia kapitałów przynajmniej do poziomu 8% ogółu aktywów. Ponieważ gromadzenie kapitałów własnych jest procesem długotrwałym, należy dać SKOK-om odpowiednio dużo czasu na osiągnięcie wymaganych współczynników adekwatności kapitałowej lub wypłacalności. Obecnie jedynym źródłem kapitału SKOK-ów są dochody netto, wpisowe i udziały członków. W celu zwiększenia kapitału należy wziąć pod uwagę inne źródła, takie jak udziały odroczone (można je zbyć, ale nie wycofać) i/lub dług podporządkowany.

9. SKOK-i powinny korzystać z planu kont oraz zasad rachunkowości i sprawozdawczości wymaganych od innych instytucji finansowych. Obecnie SKOK-i podlegają zasadom sprawozdawczości takim jak dla podmiotów niefinansowych, np. sklepów detalicznych. Tego typu sprawozdawczość jest nieodpowiednia i powinna być zmieniona. SKOK-i powinny mieć wystarczającą ilość czasu na przeprowadzenie wymaganych zmian w swoich systemach księgowych.

10. SKOK-i powinny być zobowiązane do posiadania komórki audytu wewnętrznego. Audyt wewnętrzny powinien być wykonywany przez niezależne i wykwalifikowane osoby trzecie o odpowiednim doświadczeniu oraz wykształceniu w tym zakresie, by sprostac wcześniej postawionym celom audytu.

11. Struktura zarządcza SKOK-ów powinna zostać wzmocniona. Ogólnie rzecz biorąc, kwestia struktury zarządczej unii kredytowych jest problematyczna na całym świecie, ze względu na ich charakter, opierający się na członkostwie. W celu poprawy struktury zarządczej SKOK-ów w Polsce, przepisy powinny zmierzać do wspierania: jasnych procedur, obowiązków i ograniczeń dla pracowników oraz organów zarządczych, minimalnych kwalifikacji w zakresie wykształcenia i doświadczenia zawodowego, jasnego schematu organizacyjnego oraz przepisów dotyczących karalności za wykroczenia, jak również kompleksowego kodeksu postępowania, w celu ograniczenia występowania wykroczeń i konfliktów interesów. Przydatne byłoby też ustanowienie wewnętrznego systemu rozstrzygania sporów.

12. KNF może rozważyć podział nadzoru na mniejsze i większe SKOK-i, przekazując KSKOK część kompetencji w zakresie nadzoru nad mniejszymi podmiotami. KNF może skupić się na większych SKOK-ach (np. o aktywach powyżej 150 mln zł), SKOK-ach, których kontynuacja

działalności jest zagrożona oraz tych, w których dochodzi do konfliktu interesów pomiędzy organami zarządzającymi. KNF może także rozważyć sprawowanie nadzoru inspekcyjnego jedynie w przypadku największych SKOK-ów, co zapewni jej bezpośredni nadzór nad większością aktywów systemu. W przypadku mniejszych SKOK-ów, które generują niewielkie ryzyko, Komisja może przekazać część obowiązków w zakresie nadzoru analitycznego i inspekcyjnego do KSKOK.

13. Jakość przeprowadzania oddelegowanych czynności nadzorczych może być kontrolowana przez KNF poprzez regulacje prawne oraz bezpośredni nadzór nad KSKOK. KSKOK dysponuje 18 doświadczonymi kontrolerami (działającymi w obszarze nadzoru analitycznego i inspekcyjnego), którzy mogliby wspierać KNF w sprawowaniu skutecznego nadzoru. Podczas kontroli KSKOK Komisja mogłaby dokonywać przeglądu wybranych inspekcji przeprowadzonych przez KSKOK w SKOK-ach. W celu sprawdzenia poprawności takich badań, KNF mogłaby odwiedzać wybrane SKOK-i, weryfikując ustalenia, zalecenia oraz wyniki przeprowadzonych inspekcji. Intensywność nadzoru powinna zależeć od profilu ryzyka każdego ze SKOK-ów. SKOK-i o dużych aktywach i dużej liczbie członków powinny być poddawane bardziej wnikliwej kontroli niż mniejsze jednostki. Dobrze zarządzane duże SKOK-i powinny być przedmiotem mniej wnikliwego nadzoru niż te gorzej zarządzane.

14. Organy nadzoru powinny posiadać skuteczne narzędzia prawne, pozwalające na odpowiednie postępowanie w przypadku źle zarządzanych SKOK-ów, będących w trudnej sytuacji, łącznie z możliwością zastępowania lub ograniczania uprawnień pracowników i menedżerów oraz cofnięcia licencji SKOK. Poszczególne środki powinny być uzależnione od charakteru i wagi problemu w danym SKOK-u oraz współpracy jego zarządu z nadzorem.

15. Obecny model otwartego członkostwa w SKOK-ach wydaje się działać dobrze, o czym świadczy wyjątkowo wysokie tempo wzrostu liczby członków. Jednak problemem związanym z takim modelem jest to, że największe SKOK-i w coraz większym stopniu konkurują z bankami komercyjnymi w zakresie zasięgu geograficznego i profilu klientów. W przyszłości istotne będzie zapewnienie bardziej rygorystycznego nadzoru w przypadku największych SKOK-ów, na przykład poprzez bezpośrednią kontrolę sprawowaną przez KNF.

16. Ważne jest, aby KNF rozpoczęła od współpracy z głównymi interesariuszami, celem uzyskania wsparcia sektora dla wprowadzania zmian. Nowe regulacje powinny być przedstawione SKOK-om i ich zrzeszeniom do zaopiniowania. KNF powinien dążyć do rozwoju bezpośrednich kontaktów ze SKOK-ami.

WNIOSKI I ZALECENIA KOŃCOWE

147. Komisja Nadzoru Finansowego jest w korzystniejszej sytuacji niż regulatorzy unii kredytowych w innych krajach, w zakresie wprowadzania w życie racjonalnych rozwiązań prawnych dla SKOK-ów. Z pewnością spełnienie wymogów, wynikających z nowej ustawy i wprowadzenie wszystkich zaleceń jest dużym wyzwaniem dla KNF oraz KSKOK, jednak Komisja powinna wykorzystać wspomnianą przewagę i przystąpić do działania. Istnieje zaledwie 61 SKOK-ów wymagających nadzoru, a poprzez przeprowadzenie kontroli w jednym SKOK-u 38% aktywów sektora może zostać poddane weryfikacji. Jest to logistycznie znacznie mniej skomplikowane i mniej kosztowne niż nadzór nad dużą grupą małych SKOK-ów. SKOK-i przyzwyczajone są do nadzoru i regulacji, ponieważ przez wiele lat taką rolę pełniła KSKOK. Jak dotąd nadzór funkcjonował raczej dobrze. Nierentowne kasy zostały przejęte przez te, które były w lepszej sytuacji, co pozwoliło na kontynuację świadczenia usług finansowych ich członkom oraz na zachowanie depozytów.

148. KNF powinna dążyć do tego, by regulacje i nadzór, oparte na dotychczasowych pozytywnych doświadczeniach, nie utrudniały SKOK-om dalszego rozwoju i wprowadzania innowacji, przy jednoczesnej poprawie ich sytuacji finansowej, zwiększaniu ochrony depozytów oraz ogólnego zaufania członków do całego systemu. W celu dalszego działania oraz poprawy stanu regulacji i nadzoru nad SKOK-ami w Polsce, należy zająć się głównymi zaleceniami omówionymi w raporcie.

149. Istnieje potrzeba bardziej precyzyjnego określenia szczegółowych zadań KSKOK oraz KNF, po przyjęciu nowej ustawy. Proponowana zmiana stanowi, że KSKOK kontroluje działalność SKOK-ów, a KNF sprawuje nadzór nad SKOK-ami. Zakres czynności wykonywanych przez KSKOK jest bardzo podobny do zakresu działań podejmowanych przez KNF w ramach tych dwóch obszarów.

150. Nowa ustawa powinna opierać się na szczegółowym zestawie przepisów, pozwalającym na stworzenie standardów ostrożnościowych i nieostrożnościowych Najważniejsze przepisy dotyczą: i) minimalnych standardów licencjonowania SKOK-ów, ii) adekwatności kapitałowej, w celu poprawy stabilności finansowej poszczególnych SKOK-ów i całego sektora, iii) rezerw zabezpieczających przed ewentualnymi stratami, iv) płynności finansowej, która zapewnia wystarczające środki do zaspokojenia popytu. Ponadto, regulacje powinny uwzględnić zagadnienia takie jak: zarządzanie aktywami i pasywami, inwestycje, zaciąganie zobowiązań, oszczędności i udziały, kredyty, naruszenia prawne, rachunkowość i audyt oraz struktura zarządcza SKOK-ów.

151. Delegowanie niektórych czynności nadzorczych przez KNF do KSKOK może być dobrym punktem wyjścia do wdrożenia nowej ustawy. Po wstępnej ocenie, opartej na wynikach inspekcji przeprowadzonej we wszystkich 61 SKOK-ach, KNF może powierzać określone zadania KSKOK. Mogłoby to znacznie ograniczyć koszty nadzoru, ponieważ KSKOK dysponuje 18 doświadczonymi kontrolerami (działającymi w obszarze nadzoru analitycznego i inspekcyjnego), którzy mogą pomóc w realizacji określonych zadań. KNF może zdecydować się na sprawowanie nadzoru tylko nad największymi SKOK-ami (o aktywach powyżej 150 mln zł), SKOK-ami borykającymi się z poważnymi problemami, które mogą stanowić zagrożenie dla przyszłości systemu SKOK, jak również SKOK-ami, których menedżerowie i pracownicy pracują dla KSKOK. Takie podejście gwarantuje, że większość aktywów będzie nadzorowana przez KNF.

152. Po przygotowaniu przez KNF nowych przepisów, ważne jest, aby zapewnić udział zainteresowanych stron, aby te wsparły proponowane zmiany. Uzyskanie wsparcia na samym początku przeprowadzania reformy zapewni SKOK-om poczucie aktywnego uczestnictwa w tworzeniu reformy i ułatwi jej przeprowadzenie. Nowe regulacje powinny być poddane dyskusji na forum kas i ich zrzeszeń z odpowiednim wyprzedzeniem. KNF może także organizować spotkania w terenie, jak to miało miejsce w innych krajach, lub skorzystać z innej metody bezpośredniej komunikacji ze SKOK-ami, w celu poznania ich opinii i wątpliwości.

153. Do dodatkowych rozwiązań, z jakich może skorzystać KNF należą: przemówienia, biuletyny, listy do SKOK-ów oraz spotkania z zainteresowanymi stronami, w celu wyjaśnienia i

uzyskania poparcia dla zmian. Należy oczekiwać, że główni zainteresowani będą przeciwni proponowanym rozwiązaniom. Jednak KNF powinna działać konsekwentnie, prezentować otwarte i szczerze podejście w kontaktach z zainteresowanymi stronami z sektora oraz przekazywać spójny i czytelny komunikat. Wszak zmiany zostały zaproponowane w celu ochrony oszczędności członków SKOK-ów i całego systemu.